

MỘT VÀI TRAO ĐỔI VỀ DẠY HỌC MÔN THANH NHẠC CHO HỌC VIÊN TRUNG CẤP VĂN HÓA VĂN NGHỆ QUÂN CHỨNG

I DƯƠNG TRỌNG THÀNH

Email: duongtrongthanhntqd@gmail.com
Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội

SOME DISCUSSION ABOUT TEACHING VOCAL FOR THE CADETS MAJORING IN POPULAR CULTURE

TÓM TẮT

ABSTRACT

Từ năm học 2019 - 2020, Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội tuyển sinh Trung cấp Văn hóa Văn nghệ quân chủng (VHVN) nhằm đào tạo, bồi dưỡng, bổ sung nguồn nhân lực văn hóa nghệ thuật có chất lượng ngày càng cao, đáp ứng yêu cầu xây dựng môi trường văn hóa tại các đơn vị cơ sở trong quân đội - trước đây, chuyên ngành này có tên là Trung cấp Văn hóa cơ sở; năm 1993, Nhà trường tuyển sinh khóa đầu tiên. Dưới sự quản lý, điều hành của Khoa Quản lý văn hóa, các giảng viên Thanh nhạc thuộc tổ bộ môn Nghệ thuật đã nghiên cứu những đặc điểm, khả năng của học viên, vận dụng các nguyên tắc dạy học chuyên ngành và luôn tìm tòi, đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy phù hợp với đối tượng học viên nhằm nâng cao chất lượng dạy học.

Qua quá trình giảng dạy, tác giả bài viết xin trao đổi một số nội dung, biện pháp cải tiến đã và đang áp dụng và mang lại hiệu quả trong thực tiễn dạy học môn Thanh nhạc tại Khoa Quản lý Văn hóa

Từ khóa: Dạy học môn Thanh nhạc, Trung cấp Văn hóa Văn nghệ quân chủng

Since the academic year 2019 – 2020, the Military University of Culture and Arts has enrolled cadets majoring in Popular culture in order to train, improve and supplement human resources with higher quality, meeting the requirement of building cultural environment at military units. This major was formerly named Basic Culture; the university first enrolled in 1993. Under the management and control of Faculty of Cultural Management, lecturers of Vocals, under Division of Art, have studied characteristic and capabilities of cadets, applied teaching principles for this major, searched and innovated teaching content and method to be proper for the cadets in order to improve teaching quality.

Through teaching experiences, the writer would like to discuss some innovative contents and measures which have been applied and gained better results in teaching Vocals at Faculty of Cultural Management.

Keywords: Teaching Vocals, Popular Culture Major

I. Đặc điểm của học viên VHVN quân chủng và những lưu ý cần thiết của giảng viên trong quá trình dạy học môn Thanh nhạc

1.1. Về lứa tuổi

Đối tượng tuyển sinh là quân nhân cho nên học viên trung cấp Văn hóa Văn nghệ quân chủng tại Khoa có nhiều sự khác biệt về độ tuổi: Trước khi vào học tại Khoa, một số học viên là chiến sĩ nghĩa vụ, nhiều học viên là QNCN, đã công tác tại đơn vị một vài năm; Phần lớn trong số đó là những hạt nhân nòng cốt, hoạt động rất sôi nổi, tích cực trong phong trào văn nghệ quân chủng. Cũng có học viên đã từng học qua một số trường Cao đẳng, Trung cấp ngoài quân đội, sau đó mới nhập ngũ: Thượng sĩ Nguyễn Thành Lượng lớp Trung cấp VHVN Quân chủng Khóa 1 đã tốt nghiệp Cao đẳng Địa chính của Trường Cao đẳng

Môi trường và Tài nguyên Miền Trung; Thượng sĩ Trần Thái Duy Anh lớp Trung cấp VHVN Quân chủng Khóa 2 đã tốt nghiệp Cao đẳng Y tế Cần Thơ; Thượng sĩ Trần Minh Tiên đã tốt nghiệp ngành Chế tạo máy tại Trường Cao đẳng Công nghệ Thủ Đức. Từ sự khác biệt về độ tuổi và quá trình học tập, công tác trước đó, khi về học tập tại trường, học viên mang theo hành trang tri thức, phương pháp tư duy, vốn sống khác nhau. Đó đó, việc học tập Thanh nhạc cũng phụ thuộc nhiều vào tư duy nghệ thuật và sự trải nghiệm cuộc sống của mỗi học viên.

Đã có nhiều dịp tham gia các hoạt động văn hóa văn nghệ tại đơn vị, học viên là quân nhân chuyên nghiệp thường có ý thức chủ động tìm hiểu kỹ nội dung bài học, cảm nhận và thể hiện tác phẩm sâu sắc hơn so

EDUCATION

với những học viên là hạ sĩ quan, chiến sĩ. Ví dụ như: Trung úy QNCN Mai Thanh Bình (Lữ đoàn 202, Quân đoàn 1), lớp Trung cấp VHVN Quân chủng Khóa 2; Thiếu úy QNCN Lê Tiến Nguyên (Học viện Lục Quân), lớp Trung cấp VHVN Quân chủng Khóa 2. Từ đặc điểm thực tế này, giảng viên thường lựa chọn những học viên có tuổi đời, tuổi quân cao hơn, có sự chững chạc, tự tin... để phân công làm trưởng nhóm, làm nhiệm vụ nhắc nhở, duy trì hoạt động tự học, thực hiện đúng hướng dẫn, lộ trình học tập mà giảng viên yêu cầu.

1.2. Về khả năng nghệ thuật

Ở thời điểm tuyển sinh đầu vào của khóa học, khả năng ca hát của học viên rất khác nhau. Hầu hết, các em mới chỉ là những người yêu ca hát, thích hát và có năng khiếu “bất chước” giọng hát, cách hát của một vài ngôi sao ca nhạc nào đó và chưa từng biết nốt nhạc, chưa có kiến thức về lý thuyết âm nhạc, xướng âm... Một số em tuy có chất giọng tốt hơn, từng tham gia các hội diễn văn nghệ quân chủng tại đơn vị và đạt được một số thành tích nhất định nhưng vẫn có những “tật hát” theo lối nghiệp dư. Ngoài năng khiếu ca hát, có những học viên còn có thể sử dụng tốt đàn ghi-ta: Trung sĩ Đào Anh Quân lớp Trung cấp VHVN khóa 1, hạ sĩ Nguyễn Tiến Đức lớp Trung cấp VHVN khóa 2. Đặc biệt, trung sĩ Bùi Thanh Tú lớp Trung cấp VHVN Khóa 2 đã tốt nghiệp Cao đẳng Sư phạm Âm nhạc của Trường Cao đẳng Sư phạm Tây Ninh, có thể sử dụng thành thạo cả hai nhạc cụ là ghi-ta và keyboard. Các em có thể tự đệm cho nhau hát trong những buổi sinh hoạt lớp, giao lưu văn nghệ, thi học kỳ...

Với sự không đồng đều về khả năng thanh nhạc và của học viên như vậy, đòi hỏi người giảng viên cần thiết kế nội dung bài giảng phù hợp với từng cá nhân người học, xây dựng một lộ trình rèn giữa kỹ thuật, kỹ năng cho từng người, sao cho mỗi học viên đều tiến bộ trong học tập, phát huy sở trường, thế mạnh và khắc phục những hạn chế về kỹ thuật, lối hát của bản thân, đáp ứng mục tiêu, yêu cầu đào tạo. Bên cạnh đó, giảng viên có thể giao cho một số học viên có khả năng tốt hơn kèm cặp, giúp đỡ những học viên có năng khiếu còn hạn chế, sử dụng hiệu quả thời gian tự học.

1.3. Về đa dạng văn hóa vùng, miền

Học viên là những người được tuyển chọn trong các đơn vị trong toàn quân nên có sự đa dạng về văn hóa vùng, miền. Mỗi một địa phương, vùng miền có những nét văn hóa riêng với kho tàng dân ca phong phú, giàu bản sắc. Mỗi địa phương có những đặc điểm ngôn ngữ (phát âm), có thể là thuận lợi hoặc không thuận lợi cho việc tiếp thu kỹ thuật và thể hiện tác phẩm thanh nhạc. Học viên có giọng nói, lối hát, cách lấy hơi, nhà chữ... mang đậm dấu ấn vùng miền; như một thói quen khi hát, các em thường có xu hướng áp dụng lối hát đó đối với hầu hết các tác phẩm

thanh nhạc. Vì vậy, giảng viên cần lưu ý, có thể lựa chọn những ca khúc phù hợp với chất giọng sở trường, vùng miền sinh sống, công tác của học viên. Mặt khác, cũng cần phát triển giọng hát cho người học thông qua việc tìm hiểu và làm chủ các kỹ thuật và cách thể hiện các tác phẩm thuộc nhiều thể loại của nhiều vùng miền khác nhau. Điều đó, không chỉ có ích đối với bản thân học viên mà còn vô cùng ý nghĩa, có ích đối với công tác của học viên tại đơn vị sau này.

II. Dạy thanh nhạc cho học viên ngành Trung cấp VHVN Quân chủng

2.1. Về nguyên tắc giảng dạy

Là người trực tiếp giảng dạy thanh nhạc cho đối tượng học viên lớp Trung cấp VHVN Quân chủng, tôi rất tâm đắc và luôn áp dụng ba nguyên tắc sư phạm thanh nhạc của GS. Nguyễn Trung Kiên:

Nguyên tắc thống nhất giữa phát triển kỹ thuật và phát triển nghệ thuật:

Kỹ thuật và nghệ thuật là hai yếu tố quan trọng hàng đầu trong quy trình đào tạo thanh nhạc. Phát triển kỹ thuật thanh nhạc có một ý nghĩa to lớn trong quy trình đào tạo ca sĩ chuyên nghiệp cũng như trong dạy học thanh nhạc cho đối tượng học viên VHVN quân chủng. Nếu không làm chủ kỹ thuật thanh nhạc thì không thể diễn tả thành công những ý đồ nghệ thuật của tác giả gửi gắm trong ca khúc. Chính vì vậy, học viên Trung cấp VHVN Quân chủng vẫn cần được rèn luyện các kỹ thuật thanh nhạc cơ bản như (hơi thở, âm khu, âm vực, âm sắc), các kỹ thuật hát (hát liền giọng, hát âm nảy, hát chạy nhanh, nhiều nốt, hát từ nhỏ tới to, từ to tới nhỏ, hát rung láy...). Mức độ khó của kỹ thuật sẽ được nâng dần lên trong quá trình học và áp dụng vào việc xử lý, thể hiện tác phẩm. Học viên sau khi ra trường, ngoài vai trò là người biểu diễn còn có nhiệm vụ hướng dẫn các hoạt động ca hát cho bộ đội tại đơn vị cơ sở. Do đó, việc trang bị cho học viên có sự hiểu biết và nắm vững các kỹ thuật thanh nhạc là rất quan trọng.

Song song với việc rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc, học viên cũng thường xuyên được giáo dục thẩm mỹ, tư duy, hình tượng nghệ thuật, kiên thức về thơ ca, văn học, lịch sử... thông qua việc giảng viên hướng dẫn quá trình phân tích, tìm hiểu hoàn cảnh sáng tác và cảm thụ chủ đề nội dung tư tưởng, đặc điểm nghệ thuật của ca khúc. Chỉ có như vậy, học viên mới có thể hiểu rõ, hiểu sâu sắc về tác phẩm và truyền đạt tới người nghe những cảm xúc chân thực. Nguyên tắc này mang ý nghĩa của sự kết hợp hài hòa giữa phát triển kỹ thuật với ý tưởng sáng tạo nghệ thuật, trở thành năng lực, những thói quen và kỹ năng vững chắc, sâu sắc, lâu bền.

Nguyên tắc nắm vững dần dần và liên tục nắm vững kỹ thuật hát:

EDUCATION

Nội dung cơ bản của nguyên tắc dần dần và liên tục nắm vững kỹ thuật hát là việc lựa chọn tác phẩm và các bước phát triển hoàn thiện giọng hát một cách phù hợp trong quá trình dạy học; Phải đi từ dễ tới khó, từ nhỏ tới lớn, từ đơn giản tới phức tạp, từ thấp tới cao, từ chậm tới nhanh... Khi cảm thụ và thể hiện tác phẩm, phải đi từ cảm giác tới cảm xúc, từ tổng thể tới chi tiết, từ bên ngoài tới sâu sắc bên trong, từ trừu tượng tới kích thích (kể cả về yếu tố kỹ thuật và nghệ thuật).

Về thứ hai của nguyên tắc này là sự liên tục trong rèn luyện và học tập. Liên tục rèn luyện, nỗ lực vì sự phát triển và tiến bộ về kỹ thuật thanh nhạc và khả năng thể hiện tác phẩm. Đây là một nguyên tắc, đồng thời còn bao hàm ý nghĩa về đạo đức của người chiến sĩ, nghệ sĩ. Bởi vậy, bảo vệ nguyên tắc này là nhiệm vụ sự phạm của người thầy; giảng viên phải dạy cho học viên đức tính lao động nghệ thuật nghiêm túc, bền bỉ suốt đời. Nhạc sĩ Nga Rubinstein đã nói: "Một ngày tôi không tập đàn thì chỉ mình tôi nhận biết, hai ngày tôi không tập đàn thì bạn bè của tôi nhận biết, ba ngày tôi không tập đàn thì tất cả thính giả đều nhận biết". Câu nói này đề cao sự rèn luyện liên tục, bền bỉ, không ngừng...; nó luôn đúng đối với tất cả các hoạt động của con người, nhất là hoạt động học tập và lao động nghệ thuật.

Nguyên tắc tiếp cận với từng cá nhân học viên: Trong lý luận dạy học, học viên được xác định là một chủ thể trung tâm của quá trình tương tác tổ chức hoạt động sự phạm của giảng viên. Phương pháp dạy học thanh nhạc mang một đặc thù cần được quan tâm đầy đủ, đó là: không có một phương pháp duy nhất đúng và phù hợp với tất cả mọi người học. Mỗi người là một cá nhân, cá thể; bên cạnh những đặc điểm chung về lứa tuổi, giới tính, vùng miền..., mỗi người còn có những đặc điểm tâm lý, thể chất riêng và khả năng tư duy, năng khiếu nghệ thuật với những mức độ khác nhau. Bởi vậy, trong quá trình giảng dạy, đào tạo, người thầy giáo phải tiếp cận với từng cá nhân học viên để tìm ra phương pháp sự phạm thích hợp.

Sẽ rất sai lầm nếu trong giảng dạy, người thầy áp dụng một cách máy móc, giáo điều phương pháp thanh nhạc, thậm chí yêu cầu học viên bắt chước một ca sĩ nào đó, hoặc bắt chước chính người dạy: "Hãy hát như tôi!". Vì khi đó, người học chưa chắc đã học được ở thầy điều hay, điều đúng, mà nhiều khi lại bắt chước cả những cố tật của thầy. Không nên dùng một vài mẫu âm cho tất cả các loại giọng cùng tập. Đó là "phương pháp" giáo điều, không theo nguyên tắc tiếp cận với từng cá nhân học sinh. Sergeievich Stanislavski (1863 - 1938) là một nhà biên kịch người Nga đã nói: "Không có con đường chung cho tất cả mọi người trong lĩnh vực sáng tạo". Khi người dạy nắm chắc 3 nguyên tắc sự phạm thanh nhạc như vậy thì sẽ có một định hướng đúng đắn để giúp quá trình

dạy học được tổ chức một cách khoa học, hiệu quả.

2.2. *Thư giãn cơ thể và luyện thanh*

Về thư giãn cơ thể: Quá trình này kéo dài từ 2 đến 3 phút, giúp cho giọng được hâm nóng, làm tăng lượng máu vào cơ bắp và dần dần giải tỏa sự căng thẳng để chuẩn bị cho cơ thể hoạt động. Tôi hay áp dụng các bước khởi động cơ thể của Anne Peckham một giảng viên thanh nhạc tại trường Âm nhạc Berklee (Hoa Kỳ) và thấy rất hiệu quả, tạo cho giảng viên và học viên cùng hào hứng, có tâm thế thoải mái trước khi vào tập hát. Quá trình khởi động giọng gồm một số động tác như: Xoay nhẹ đầu; Giãn căng cổ; Xoay vai; Giãn sườn; Uốn người xuống; Nhai; Tụ xoa bóp. Về luyện thanh: Hình thức luyện thanh vẫn nên duy trì luyện thanh cá nhân, có như vậy người giảng viên mới nắm rõ được đặc điểm giọng hát của học viên để có phương pháp và những mẫu luyện thanh phù hợp. Việc luyện thanh tập thể chỉ nên áp dụng như một biện pháp khởi động cho giọng hát. Tùy vào từng thời điểm, tình hình của buổi lên lớp mà giảng viên có thể cho học viên luyện thanh tập thể.

Trong một buổi dạy thường bao gồm hai phần: luyện thanh và thể hiện tác phẩm. Ở phần luyện thanh, giảng viên nên cho học viên luyện những mẫu âm phù hợp, sát với tác phẩm mà học viên sẽ thể hiện, để có thể áp dụng kỹ thuật thanh nhạc được nhanh hơn, hiệu quả và nhớ lâu hơn. Ở những tiết học ôn tập, hoàn thiện nâng cao kỹ thuật và thể hiện tác phẩm, nên áp dụng kèm với các động tác vận động của cơ thể. Điều này giúp học viên dần thích nghi được với những trạng thái cơ thể khác nhau, điều chỉnh hơi thở phù hợp trong khi hát. Khi biểu diễn trên sân khấu, người hát không chỉ đứng tại chỗ mà còn thực hiện kèm theo nhiều động tác vũ đạo, di chuyển đội hình...

2.3. *Việc chọn bài cho học viên và biên soạn giáo trình, tài liệu*

Với những nét đặc thù của đối tượng học viên Trung cấp VHVN quân chủng; căn cứ vào yêu cầu chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo, giáo trình môn học đã được soạn riêng cho phù hợp. Trong quá trình dạy học, giảng viên ưu tiên chọn những ca khúc cách mạng, những bài hát truyền thống của quân đội, những ca khúc về quê hương đất nước... phù hợp với tâm lý lứa tuổi và phù hợp với những không gian môi trường văn hóa trong quân đội. Bên cạnh đó, Khoa Quản lý văn hóa cũng đã tổ chức biên soạn tuyển tập ca khúc dành riêng cho đối tượng học viên Trung cấp VHVN quân chủng; phân loại ca khúc dựa trên đặc điểm của các loại giọng trong thanh nhạc; các hình thức thể hiện phong phú; nhiều ca khúc mới có tính ứng dụng cao trong sinh hoạt văn hóa tinh thần của bộ đội ở đơn vị cơ sở hiện nay: Hành trang người lính (Nhạc sĩ Xuân Thủy); Đêm tuần tra cùng sóng gió (Nhạc sĩ Hồ Trọng Tuấn); Lính mới (Nhạc sĩ

EDUCATION

Mai Kiên); Năng thao trường (Nhạc sĩ Đức Tân); Khúc ca người lính trẻ (Nhạc sĩ An Hiếu)... Tuyển tập ca khúc đã giúp cho các giảng viên dễ dàng, thuận tiện và thống nhất trong việc giao bài cho học viên. Và học viên cũng có thêm một tài liệu tham khảo.

2.4. Tăng cường học hỏi kinh nghiệm và thực hiện chuyển đổi số trong hoạt động dạy học của giảng viên Trong Khoa Quản lý văn hóa hiện nay, bên cạnh đội giảng viên Thanh nhạc là các nhà giáo có uy tín, nhiều kinh nghiệm, có phương pháp sư phạm tốt như: NSND Thanh Xuân, NSUT Trọng Hiệp, NSUT Thanh Vinh..., các giảng viên trẻ đầy nhiệt huyết như: Thạc sĩ Anh Phượng, Thạc sĩ Trịnh Phương, Thạc sĩ Anh Tuấn, Thạc sĩ Dương Trọng Thành cũng luôn có ý thức học hỏi từ những giảng viên giàu kinh nghiệm, không ngừng trau dồi, rèn luyện nghiệp vụ sư phạm, nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy.

Việc ứng dụng công nghệ thông tin, sử dụng các phần mềm, công cụ, phương tiện dạy học mới, hiện đại... đã và đang được thúc đẩy mạnh mẽ; nhất là từ năm 2019 đến nay, trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19, các hoạt động dạy học chuyển đổi rõ rệt từ dạy học trực tiếp sang hình thức trực tuyến (online).

III. Kết luận

Việc dạy học thanh nhạc trong chương trình đào tạo Trung cấp VHVN quân chúng có ý nghĩa rất quan trọng, chuẩn bị tri thức, kỹ thuật, kỹ năng ca hát cho học viên để sau khi tốt nghiệp, người học có thể phát huy tốt năng lực chuyên môn, góp phần nâng cao đời sống văn hóa tinh thần cho bộ đội và góp phần nâng cao chất lượng hoạt động văn hóa văn nghệ tại các đơn vị cơ sở trong Quân đội. Trong quá trình giảng dạy, người thầy cần phải tìm hiểu, nắm vững đặc điểm của đối tượng học viên, thực hiện tốt các nguyên tắc dạy học đồng thời thực hiện các biện pháp cải tiến, đổi mới về nội dung, phương pháp giảng dạy... Bằng niềm say mê nghệ thuật, tình cảm yêu thương, gần gũi đối với học viên và sự kiên trì, nỗ lực học hỏi, nghiên cứu, sáng tạo..., các giảng viên Thanh nhạc khoa Quản lý văn hóa sẽ không chỉ là người người nghệ sĩ trên sân khấu mà còn đưa hoạt động giảng dạy thanh nhạc đạt đến trình độ nghệ thuật.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Trung Kiên (2001), *Phương pháp sư phạm thanh nhạc*, Viện Âm nhạc, Hà Nội.
2. Hồ Mộ La (2008), *Phương pháp dạy thanh nhạc*, Nxb Từ điển bách khoa, Hà Nội.
3. Anne Peckham (2002), *Phương pháp luyện giọng để trở thành ca sĩ*. Nhà xuất bản Âm nhạc, người dịch Nguyễn Văn Vĩnh.